

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА**

ФАКУЛЬТЕТ СХІДНИХ МОВ
Кафедра китайської мови і перекладу

**“ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ У ПЕРЕКЛАДІ
ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ”**

Курсовий проєкт
з напрямку підготовки
035.065.01 Мова і література (китайська)
МЛКБ-1-21
Литвинової Марії Віталіївни

*Науковий керівник:
к.філ.н., викладач
Попова М.Д.*

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ	5
1.1. Поняття топонімії та її роль у лінгвокультурології.....	5
1.2. Основні підходи до перекладу географічних назв.....	9
РОЗДІЛ ІІ. ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ З КИТАЙСЬКОЇ МОВИ.....	15
2.1. Специфіка китайських топонімів у міжкультурній комунікації.....	15
2.2. Методи перекладу китайських географічних назв.....	20
РОЗДІЛ ІІІ. ПЕРЕКЛАД УРБАНІСТИЧНИХ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ: МІСТА ТА РАЙОНИ.....	24
3.1. Особливості перекладу китайських назв урбаністичних об'єктів.....	24
3.2. Міжнародний контекст та адаптація китайських назв урбаністичних об'єктів для глобального використання.....	26
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32

ВСТУП

У сучасному світі, де політичні, культурні та економічні зв'язки між країнами постійно зміцнюються, і особливого значення набуває якісний переклад власних назв, зокрема топонімів. Географічні назви виконують не лише номінативну функцію, а й слугують важливим засобом збереження історичної пам'яті, культурної ідентичності, національного символізму. У цьому контексті особливу увагу привертає китайська система урбаністичних топонімів, що характеризується глибокою семантичною насиченістю, структурною специфікою та унікальною писемною традицією. Переклад таких назв становить не просто мовне завдання, а складний процес міжкультурної комунікації.

Актуальність дослідження пояснюється точним попитом та культурною динамікою китайських міських назв у контексті сучасних процесів глобалізації. Складність полягає в тому, що наявні традиції передавання таких назв в українській мові не завжди відповідають сучасним лінгвістичним та міжнародним стандартам. Багато топонімів були переведені за старими системами транскрипції, які не враховують фонетику сучасної китайської мови та системи пін'їнь. Тому у висновку виникає конфлікт між необхідністю уніфікувати міжнародну назву та зберегти традиції україномовного дискурсу, що створює проблемну ситуацію, яка вимагає розуміння теорії та практичного рішення.

Метою даної роботи є здійснити комплексний аналіз особливостей перекладу урбаністичних географічних назв з китайської мови на українську, з урахуванням їх морфологічної структури, семантичного навантаження та особливостей використання у міжнародному контексті.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- визначити основні типи структури китайських урбаністичних топонімів;
- дослідити основні методи їх перекладу, серед яких транскрипція, калькування та адаптація;
- проаналізувати специфіку вживання китайських назв у глобальному інформаційному просторі порівняно з україномовною практикою;
- виявити труднощі, що виникають під час перекладу, та запропонувати можливі способи їх подолання.

Об'єктом дослідження є китайські урбаністичні топоніми як лінгвокультурне явище, що функціонує в комунікативному просторі.

Предметом дослідження є особливості перекладу китайських урбаністичних назв на українську мову з урахуванням їх структури, культурної специфіки та семантики.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ

1.1. Поняття топонімії та її роль у лінгвокультурології

Географічні назви є результатом ознак, що описують історичні та географічні реалії. Сюди входять класи населення, фізико-географічні умови, географічні процеси та інше. Науку про топоніміку можна класифікувати як частину географії, яка займається появою та зміною географічних назв (топонімів). Топонімія включає правила правопису, орфографії та орфоепії географічних назв [20, с. 257-266].

Топоніміка є окремою галуззю мовознавства, що тісно пов'язана з історією мови, лексикологією, етимологією, а також іншими мовознавчими дисциплінами, які мають спільні точки дотику з географією, історією, й етнографією. Сучасні топонімічні дослідження спираються на дані історії, географії, археології та палеонтології, що забезпечує їхнє наукове обґрунтування та комплексний підхід до вивчення географічних назв.

У топонімії науковці виділяють дві головні групи: макротопоніми та мікротопоніми.

Макротопонімія – розділ топонімії, який вивчає назви великих природних або створених людиною об'єктів та політико-адміністративних об'єднань. Переважно ці назви включають в себе назви автономних районів, провінцій, муніципалітетів тощо.

Мікротопонімія – розділ топонімії, який охоплює назви малих географічних об'єктів та особливості місцевого ландшафту. До таких назв ми можемо віднести назви храмів, криниць, печер та історичні місця. Оскільки мікротопонімія включає деталі ландшафту та малі географічні об'єкти, вона відображає різноманітність культурного та мовного аспектів. Ці назви ґрунтуються на місцевих мовах чи діалектах, тому часто можуть змінюватись.

Як зазначає Мельничук І., «Основним поняттям топоніміки є топонімія, а саме сукупність назв (топонімів) у цій області. Основне значення та головна мета географічної назви – це закріплення місця на поверхні Землі. Топонім – це географічна назва, яку людина дала з давніх часів, щоб відрізнити її від інших об'єктів. Топоніми є результатом вираження фізико-географічних, соціально-економічних та політичних факторів, на вибір назви впливають природні умови певної території» [14].

Топоніми відображають особливе сприйняття дійсності певним народом і містять у собі національно-культурну інформацію про суспільство. Людина, яка надає назви географічним об'єктам, відіграє ключову роль у цьому процесі, а сформована нею система топонімів створює унікальну топонімічну картину світу.

Також вчені розглядають топоніміку як синтез лінгвістики, географії та історії. Географічні назви відносяться до географічних об'єктів, часто чітко характеризують їх географічні особливості, відображають реальні або історичні аспекти місцевості, тому розкриття їхнього значення є важливим завданням для географії [4, ст. 67-89].

З топонімії мовознавства відображає розвиток мови через назви географічних об'єктів та структуру мови. «Географічні назви мають багатошаровий характер і є мовними одиницями, що відображають етапи розвитку суспільства» [19, ст. 92]. Ці назви поєднують в собі різноманітні елементи, такі як фонетичний, морфологічний та лексичні елементи. Ці фактори дозволяють нам бачити можливості вивчати мовні та культурні зміни часу. Топоніми – заклик зберегти інформацію про культуру, культурні характеристики певного регіону, релігію, а також можуть виступати мовними пам'ятниками, в яких зберігаються історичні кроки та міфологічні ідеї.

Згідно з думкою В. М. Шевчука, «Географічні назви є важливими маркерами культурної та національної ідентичності» [19, ст. 89]. Тому звідси ми можемо зробити висновок, що топоніми – не лише про орієнтацію в просторі, а й про культурний та історичний фактори. Топоніми можуть

показувати важливість історичних подій, етнічної належності, а також відтворювати уявлення людей про навколишнє середовище та природу в цілому. До прикладу, озеро Світязь носить таку назву саме через те, що наші предки відзначили це місце, як чисте, з чистою водою або ж , як місце в природному ландшафті, де вода символізувала світло або віддзеркалення сонячного світла.

Крім того, великого значення надають топонімічним змінам, а точніше трансформаціям, які ми можемо віднести до політичних або культурних. Цей процес відбувається для того, щоб зберегти національну ідентичність та передати знання та розуміння наступним поколінням. Як зазначає А. М. Паращенко, «Перейменування міст і вулиць часто є результатом політичних змін і здатне відображати нові культурні або національні акценти» [15, с.105]. Наприклад, в Україні з початку війни більшість міст, скверів та вулиць почали перейменовувати, щоб зберегти пам'ять про героїв та історичні події. Станція метро Площа Льва Толстого стала Площею українських героїв, що відображає політичні зміни, а також важливі зміни в національній ідентичності.

Важливим фактором формування топоніміки є міфологія, яка визначає те, як народи наділяли географічні об'єкти сакральними властивостями. Міфологічні образи, наприклад, боги, герої, священні місця, зайняли своє місце в топонімах, що підтверджено численними дослідженнями. Наприклад, С. Л. Кенан зазначає: «Міфологія є основним інструментом у формуванні зв'язків між людиною і місцем, і топонімія не є винятком: географічні назви міст і природних об'єктів несуть у собі відголоски міфів і сакральних вірувань культури». [8, с. 154]

Релігійні вірування мають великий вплив на топонімію, оскільки багато релігійних свят, обрядів і вірувань були тісно пов'язані з конкретними місцями. Географічні назви міст, селищ, храмів або природних об'єктів часто відображають релігійні переконання, моральні принципи та духовні норми. Як зазначає Ю. В. Петров, «Топоніміка релігійних традицій виявляється у

топонімах, що містять назви, пов'язані з сакральними об'єктами, святими місцями або божествами. Такі назви є важливим елементом збереження культурної пам'яті та відображають світогляд народу» [16, с.68].

1.2 Основні підходи до перекладу географічних назв

Переклад географічних назв – важливий фактор як культурного так і лінгвістичного аспектів, який зазвичай застосовується, щоб передати точну інформацію з іншої мови. Крім того, завдяки перекладу топонімів ми зазвичай зберігаємо культурну та історичну ідентичність, що має ґрунтовне значення для кожної країни. Географічні назви є носіями глибокого соціального, історичного та культурного контексту, тому їх переклад вимагає точності і звісно ж обережності. Адаптація або заміна таких назв під іншу мовну класифікацію може бути непростим завданням, тому що навіть невеликі зміни можуть зробити кардинально інше сприйняття географічного значення або ж об'єкта.

Переклад географічних назв застосовується у різних сферах: в туристичних путівниках, в наукових роботах, офіційних документах, в організаційних політичних питаннях та в повсякденному спілкуванні. Зазвичай вибір методу перекладу залежить від різних чинників, наприклад, чи існують певні культурні та політичні ознаки, чи є в регіоні або ж в країні загальноприйнята система передачі назв, які впливають на вибір одного або ж іншого методу. Як зазначає О. В. Логвиненко у своїй роботі, «Переклад географічних назв є складним процесом, який передбачає врахування не лише лексико-граматичних особливостей мови, але й її історичних, культурних та соціальних аспектів» [12, с. 45].

Дуже часто перекладачі стикаються з великою кількістю труднощів при перекладі географічних назв, оскільки в тій чи іншій мові може виникнути варіативність або багатозначність географічних назв. До прикладу, одне й те саме географічне поняття або ж назва може мати кілька різних варіантів перекладу, в залежності від традицій в у певному регіоні або мові. Згідно з дослідженням М. М. Гусара, «Неоднозначність у перекладі топонімів виникає через різні фонетичні та семантичні стандарти в різних мовах» [6, с.

78]. Це може стосуватися як відомих, так і менш популярних географічних назв.

Найчастіше географічні назви перекладаються за допомогою наступних методів – описовий переклад, транскрипція та калькування.

Транскрипція – один із найпоширеніших методів у перекладі географічних назв, який полягає в передачі звучання оригінальної назви за допомогою літер алфавіту іншої мови, при цьому зберігаючи їх фонетичні характеристики. Транскрипція застосовується як для сучасних географічних назв, так і для тих, які мають глибинну історію, але при цьому все ж зберігаючи відповідність до оригінального звучання. Це дозволяє зберегти фонетичну характеристику назв, що є важливим фактором для відтворення та звучання в іншій мові. Транскрипція з китайської мови на українську є доволі складним процесом через відмінність фонетичних систем двох мов. Оскільки у китайській мові ми використовуємо тональні звуки, яких немає в українській мові, ці тональні відмінності не передаються, тому транскрипція зосереджена на фонетичному звучанні. Наприклад, китайська назва «上海» (Shànghǎi) транскрибується в українську як «Шанхай». Звук «Sh» в китайській мові передається як «Ш», що є природним для українського фонетичного складу. Також звуки «à» і «hǎi» адаптуються як «а» і «хай», зберігаючи характерні фонетичні особливості китайського слова.

У 1958 році у Китаї була затверджена офіційна система латинізації китайської мови, яка має назву пінйінь. Пінйінь використовується для передачі китайських слів за допомогою латинських букв у публікаціях та документах, які створюються у Китаї іспанською, французькою, німецькою та іншими мовами. В Україні пінйінь є основним інструментом для транскрипції китайських географічних назв, що дозволяє передавати звучання з максимальним наближенням до оригіналу, незважаючи на відсутність точних відповідників для всіх китайських звуків в українській мові. Нещодавно в Україні був створений проєкт щодо української системи транскрипції китайської мови. Проєкт був створений кандидатами

філологічних наук Надією Кірносовою та Наталією Цісар, який отримав назву Система Кірносової-Цісар.

Описовий переклад – метод, який полягає в тому, що замість прямого перекладу виразу або слова, яке неможливо перекласти на ту чи іншу мову через відсутність аналогів, застосовується детальний опис явища або ж поняття, що дозволяє зберегти та відтворити смислове значення та його культурну специфіку. Через різноманітність і складність китайської лексики та культурних особливостей, описовий метод вважається особливо актуальним в контексті перекладу географічних назв китайською мовою. Так як географічні назви містять компоненти, які мають глибоке історичне та культурне значення, прямий переклад може бути не зовсім зрозумілим або неповним для носіїв цільової мови. В цих випадках, опис може включати додаткові компоненти, наприклад, географічні та культурні характеристики, етимологію, функції слова. Як зазначають М. Л. Солодуб та В. М. Шевчук, «Описовий метод перекладу дозволяє забезпечити точність передачі значення в умовах культурної та лексичної різниці» [17].

В китайській мові географічні назви зазвичай складаються з кількох частин, кожна з яких має окреме значення, тому перекладачі частіше використовують описовий переклад. Наприклад, китайська назва "长江" (Cháng Jiāng), що в буквальному перекладі означає “довга річка”, в описовому перекладі може бути подана, як велика річка, відома як Янцзи, що враховує міжнародну відомість річки. Китайські географічні назви можуть бути пов’язані не лише з природними об’єктами, а й культурою та історією. Наприклад, назва міста "北京" (Běijīng), що в буквальному перекладі означає “північна столиця”, може бути описана як “столиця на півночі Китаю” або ж “місто, що є культурним і політичним центром північного регіону Китаю”. Основною перевагою описового методу є можливість збереження культурних ідентичностей і точного відображення смислу оригіналу. Як зазначає В. Ю. Леві, «Описовий переклад є ефективним засобом для збереження значень, що неможливо передати дослівно через відсутність

еквівалентів» [11]. Описовий метод дозволяє уникнути двозначності та непорозумінь, оскільки він пояснює специфічні культурні чи історичні контексти, що лежать в основі певної географічної назви.

Калькування – один із основних методів перекладу, який полягає в дослівній передачі елементів оригінального виразу або назви на мову перекладу. Як зазначає О. І. Мельничук, «Калькування дає змогу зберігати точність значення оригіналу при одночасному адаптуванні його до особливостей мови перекладу» [14]. Часто метод калькування використовується при перекладі термінів-словосполучень, топонімів, складних термінів, коли внутрішнє значення китайського слова є чітко зрозумілим, і його складові частини, а також наявні в мові перекладу відповідники, можна перекласти по черзі. Наприклад, Назва «黄河» (Huáng Hé) означає «Жовта річка», де «黄» (Huáng) означає «жовтий», а «河» (Hé) – «річка». Це калькування зберігає культурну символіку назви і є міжнародно визнаним варіантом Жовта річка, замість Хуанхе. Калькування, або дослівний переклад, застосовують у ситуаціях, коли інші методи не дозволяють точно передати зміст терміну або коли термін вже здобув міжнародне визнання.

Ще один важливий аспект при перекладі географічних назв – це необхідність збереження культурної автентичності, особливо у випадках, коли мова йде про об'єкти з глибоким історичним або релігійним підтекстом. Як зазначає І. В. Костюк, «Переклад географічних назв повинен не лише зберігати семантичну структуру, але й передавати національно-культурні конотації, що часто становлять сутність самої назви» [9, с. 61].

Висновок до першого розділу

У процесі вивчення лінгвокультурологічних аспектів перекладу географічних назв китайською мовою зробити декілька важливих висновків. Перш за все, хочу зазначити, що географічні назви несуть в собі не лише функцію орієнтації у просторі, а й відображають глибокий зв'язок між мовою, культурою та історією певного народу. Топоніми відіграють важливу роль у формуванні ідентичності, завдяки передачі культурної, етнічної та релігійної спадщини народів.

Переклад географічних назв є складним і багатограним процесом, що потребує ретельного підходу до вибору методів. Залежно від контексту, мовних та культурних особливостей, для перекладу географічних назв використовуються різні методи, такі як транскрипція, калькування та описовий переклад.

Особливе місце займає описовий переклад, адже саме завдяки цьому методу, переклад передається не буквальним значенням, а враховуючи культурний, історичний та соціальний контексти. Описовий метод є необхідним у тих випадках, коли транскрипція або калькування не можуть передати значення на іншу мову або є недостатньо точним. Цей метод дає змогу зберегти унікальність географічної назви та точність перекладу, надаючи цільовій мові повніше зрозуміти оригінал.

Калькування дозволяє здійснити вірний та точний переклад, зберігаючи структуру та внутрішнє значення оригінального слова або ж словосполучення. Цей метод є неабияк корисним при перекладі складних топонімів або термінів, де складові назви чітко є зрозумілими і мають відповідники у мові перекладу.

Загалом, переклад географічних назв є важливим аспектом лінгвістичної практики, що потребує глибокого розуміння культури, історії та соціальних контекстів. Вибір оптимального методу перекладу залежить від конкретної ситуації, а також від уміння перекладача враховувати всі нюанси оригіналу, щоб максимально точно передати зміст і значення географічних назв.

РОЗДІЛ II.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ З КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

2.1 Специфіка китайських топонімів у міжкультурній комунікації

Китайські топоніми мають певні особливості, які можуть відрізнятися від топонімів інших країн. Китайські топоніми включають географічні назви міст, регіонів, гір, річок та адміністративних одиниць. Китайські топоніми мають символічний характер та передають важливу інформацію про культурне та соціальне значення місцевості, природу, географічне розташування. Історія китайських топонімів щільно пов'язана зі змінами політиці та соціальними трансформаціями. Протягом різних династій відбувались не лише зміни політичних структур в країні, а й назви територій та міст. До прикладу, на території Китаю існувала практика так би мовити “перейменування” великих міст, коли нові династії намагались зробити певні дистанції між собою та попередніми правителями. Такі зміни часто включали зміни саме в топоніміці. За часів правління династії Мін відбулось значне оновлення адміністративних одиниць та назв територій, що відобразило новий устрій та політичний порядок. З іншої точки зору, більшість міст та провінцій все ж зберегли свої назви протягом століть і стали символом історичної спадщини, наприклад, Ченду (成都), Гуанчжоу (广州).

Утворення власних географічних назв є важливим питанням у розгляді теми топоніміки, тому ми можемо виокреслити наступні групи топонімів:

1) хороніми (назви великих областей, регіонів: географічних, економічних, історичних); 2) ойконіми (назви будь-яких населених місць) з розподілом на астіоніми/полісоніми (назви міст), комоніми (назви поселень сільського типу), урбаноніми (назви внутрішньоміських об'єктів), годоніми (назви вулиць), агороніми (назви площ); 3) гідроніми (назви водних об'єктів),

до яких належать пелагоніми (назви морів), лімніми (назви озер), потамоніми (назви річок), гелоніми (назви боліт); 4) дрімоніми (назви лісів і лісових масивів); 5) ороніми (назви об'єктів рельєфу: долин, плато, низовин, гір, хребтів, горбів) та спелеоніми (назви печер, гrotів, підземних систем) та інші [10]. Усі ці топоніми тісно взаємопов'язані завдяки використанню загальних номінативних термінів (родових компонентів/семантичних топоформантів), що вказують на певну групу ономастичних назв. Найпоширенішими з них є такі слова, як 海 hǎi ("море"), 湖 hú ("озеро"), 河 hé ("річка"), 江 jiāng ("річка"), 山 shān ("гора"), 州 zhōu ("область/місцевість") та інші. Однак особливо важливо виділити ті топонімічні назви, що містять в собі географічний орієнтир, вказуючи на місце розташування об'єкта відносно чотирьох сторін світу: 北 běi ("північ"), 南 nán ("південь"), 东 dōng ("схід"), 西 xī ("захід"). Деталізована назва за сторонами світу стає важливим елементом під час вивчення цілого пласту топонімів у сучасній китайській мові, які досліджуються когнітивною ономастикою [7].

Китайські топоніми переважно утворюються з одного чи кількох ієрогліфів, де кожен має певне значення. Оскільки китайська мова виступає як тональна мова, топоніми мають не тільки семантичну, а й графічну та фонетичну властивості. Наприклад, назва міста Лоян (洛阳) утворена з двох різних ієрогліфів: 洛 (Luo) – річка, та 阳 (Yang) — південь. Саме тому назву міста визначають не лише за фонетичним, а й географічним значенням, адже воно вказує на розташування на південному заході біля річки.

Топоніми в китайській мові мають різноманітність варіантів та можуть бути класифіковані за різними ознаками, що стосуються природних об'єктів, рельєфу, флори, міфології та географічного розташування тощо.

- *Топоніми, що відображають ландшафти та рельєф*

Такі топоніми описують природні особливості місцевості, такі як річки, ліси, гори і вони є одними із найпоширеніших у китайській мові.

Наприклад, 海林市 (Хайлінь) – місто, яке складається з двох ієрогліфів, що означають море та ліс. Це місто з лісами, які ростуть поруч з морем або ж мають значення для навколишньої природної екосистеми.

- *Топоніми, що позначають міфологічне походження*

Такі топоніми мають сильний зв'язок з легендами, історією та міфами.

Наприклад, 武侯祠 (Ухоусі) – місце, яке складається з трьох ієрогліфів, що в перекладі означають військовий, генерал та храм. Цей топонім вказує на історичне місце в Китаї, де розташований храм, присвячений великому китайському стратегу Чжуге Ляну.

- *Топоніми, що описують місце розташування*

Ці топоніми часто вказують на географічне розташування об'єкта відносно інших місць або напрямків світу.

Наприклад, 北川 (Бейчуань) – повіт в провінції Сичуань, який складається з ієрогліфів північ та річка. Назва топоніму пов'язана з річкою, яка протікає в північній частині провінції і вказує на напрямок або річкові шляхи.

- *Топоніми, що походять від флори*

Такі топоніми походять від назв рослин, які ростуть в певній місцевості або ж мають символічне значення.

Наприклад, 竹海 (Чжухай) – місто, яке складається з ієрогліфів бамбук та море і саме тому назва вказує на велику кількість бамбукових лісів на території в Сичуані.

Питання китайських топонімів на рівні міжкультурної комунікації відіграють важливу роль, оскільки в контексті глобалізації китайські топоніми стали важливими компонентами комунікації між культурами, сприяючи процес міжкультурного обміну та збереження національної ідентичності Китаю. Китайські топоніми, особливо ті, які мають глибоке культурне значення активно використовуються в міжнародній комунікації, щоб відобразити взаємодію культури та впливу китайської цивілізації на

світову культуру. Наприклад, "Велика Китайська стіна" (长城 Chángchéng) є не тільки географічною назвою, але й ключовим символом китайської історії, що часто використовується в міжкультурних дискусіях про культурні відмінності, стратегії захисту та межі. Проте при перекладі таких топонімів важливо враховувати контекст та правильно інтерпретувати назви, оскільки можуть виникати труднощі через специфіку китайської мови. За словами китайського лінгвіста Лі Цзяньфена, «Кожен топонім має своєрідний код, що містить в собі не тільки географічну інформацію, але й культурну пам'ять, історичний досвід та емоційні зв'язки» [2, с. 103]. Звідси стає зрозумілим, що варто розглядати топоніми не лише як географічні одиниці, але як частини культурного коду, що вимагає детального аналізу при перекладі та інтерпретації при використанні в іншій мовній та культурній традиції.

З точки зору культурної антропології, у міжкультурній комунікації, китайські топоніми можуть виконувати не лише практичну роль, а ще й символічну. Як зазначає Джеймс Хе, «Кожен топонім Китаю — це не тільки географічна одиниця, але й метафора, що передає унікальні особливості культурного ландшафту цієї країни» [18, с.72]. Наприклад, місто Шанхай (上海 Shànghǎi) – дослівно має значення “вище моря”, але з часом інтерпретувався на символ китайського економічного процвітання і модернізації та є одним з найбільших фінансових та торгових центрів Китаю.

На дипломатичному та міжнародному рівні, китайські топоніми виконують роль культурних маркерів. Тому їх часто застосовують для акценту уваги на певних історичних та культурних елементах при проведенні культурних обмінів або ж міжнародних перемовин. Однак, в таких ситуаціях китайські топоніми вимагають спеціального підходу, інакше це може привести до непорозумінь або ж неправильної інтерпретації. Наприклад, у своїх офіційних комунікаціях Китай часто застосовує топоніми для підкреслення стратегічного значення окремих регіонів, особливо у контексті економічних питань та зовнішньої політики. Наприклад, Південнокитайське

море (南海 Nán Hǎi) – топонім, який має велике стратегічне значення для Китаю, оскільки він використовується з метою підкреслення територіальних претензій на ці води. Цей регіон має економічну цінність та важливе політичне значення, оскільки контроль над цим морем дозволяє зміцнити позиції країни в Азії та в глобальному масштабі. Тому китайська влада активно використовує цей топонім у контексті "мирного розвитку" і "підтримки стабільності", стверджуючи, що територіальні претензії на ці води є частиною історичної спадщини та прав Китаю.

2.2. Методи перекладу китайських географічних назв

Переклад китайських географічних назв є важливим аспектом лінгвістики, оскільки ці топоніми грають значну роль у передачі культурних та історичних відомостей. Переклад китайських географічних назв є процесом, що вимагає особливої уваги до таких аспектів, як точність передачі інформації, дотримання лексичних, семантичних та культурних особливостей обох мов. Завдання перекладача полягає не лише в точному відтворенні звучання або значення топоніма, але й у передачі тих значущих асоціацій і контекстів, які стоять за кожним географічним об'єктом.

Існує кілька основних методів перекладу китайських географічних назв, кожен з яких має свої специфічні особливості та переваги залежно від конкретних умов і контексту.

1. Дослівний переклад (еквівалентність)

Дослівний переклад є одним з найпопулярніших методів при передачі китайських географічних назв на інші мови. Суть цього методу полягає в перекладі кожного елемента топоніма окремо, при цьому зберігаючи точне значення. У міжнародній комунікації цей метод дає чітке уявлення про географічні особливості місць, проте якщо мова йде про складніші культурні чи історичні значення, які потребують більше пояснень, то дослівний переклад може бути дещо спрощеним.

Як зазначено в дослідженнях Л. Чена, «Дослівний переклад часто є найпростішим і найефективнішим методом передачі китайських географічних назв на інші мови, однак, він інколи не враховує глибоких культурних або історичних контекстів, що може призвести до втрати важливих деталей» [1, с. 93].

Наприклад, переклад географічної одиниці “ Циндао ” 青島 , (Qīngdǎo) має дослівний переклад, як "Green Island" (Зелений острів), це добре відображає природу міста, яке відоме своїми мальовничими пейзажами та морськими курортами. Цей переклад передає природну красу місцевості і є зрозумілим для англомовного читача.

2. Транскрипція (фонетичний переклад)

Транскрипція – метод, де звучання китайських географічних назв передається на інші мови за допомогою латиниці або ж іншого алфавіту. У міжнародній комунікації транскрипція займає важливе місце, оскільки допомагає зберегти звучання оригіналу без втрати її інформативності, частіше використовується у туризмі, науці, дипломатії та культурі. Однак, як зазначає Чжан «Вибір транскрипції може змінюватися в залежності від контексту, тому міжнародні організації зазвичай використовують стандартизовану форму піньїнь для зручності міжнародної комунікації» [5, с. 59]. Наприклад, місто "Гуанчжоу" (广州, Guǎngzhōu) – в англійській мові транскрибується як "Guangzhou" через піньїнь, українською ж транскрибується "Гуанчжоу", що дає змогу точно передати фонетичне звучання.

3. Експлікативний переклад

Експлікативний переклад – метод, при якому відбувається не лише переклад чи транскрибування, а також додається опис або пояснення цієї назви, щоб максимално передати культурний контекст та семантичне навантаження. Експлікативний переклад зазвичай використовується, коли безпосередня транслітерація або дослівний переклад може бути недостатньо зрозумілим для аудиторії іншої культури. Як зазначає Лі (2017), «Експлікативний переклад є необхідним для розуміння культурних та міфологічних аспектів китайських топонімів, що дозволяє створити більш повну картину місця у свідомості іноземців» [3, с. 121].

Наприклад, 龙骨岛, (Lónggǔ Dǎo) – англійською перекладається, як Dragon Bone Island, українською – острів Драконячої Кістки. Цей острів отримав таку назву саме через свою асоціацію з драконячими кістками, що є частиною китайської міфології.

4. Адаптація топонімів

Адаптація топонімів – метод, за якого географічні назви модифікуються або змінюються так, щоб достатньо вдало відповідати мовним та культурним нормам цільової мови. Сюди ми можемо віднести зміну написання, спрощення вимови, використання термінів, які є найбільш зрозумілими або поширеними в певній мовній традиції.

Наприклад, 香港, (Xiānggǎng) – адаптована назва англійською Hong Kong, та українською – Гонконг. У цьому випадку перекладачі застосували спрощення назви для легшого міжнародного використання, при цьому зберігаючи загальний звук і сутність топоніма.

Висновок до другого розділу

У даному розділі було досліджено значення китайських топонімів у контексті міжкультурної комунікації, зокрема їх роль у передачі соціальних, політичних та культурних аспектів. Китайські топоніми мають велике значення, яке виходить за межі простої орієнтації в просторі. Вони також позначають культурні, міфологічні, природні та історичні особливості, що вказують на складний взаємозв'язок між культурною спадщиною, мовою і соціальною реальністю Китаю.

Важливу роль у цьому контексті відіграє міжкультурна комунікація, де китайські топоніми демонструють як символи стратегії та національної ідентичності. Саме тому вони є ключовими елементами економічних, дипломатичних та культурних обмінів, відображаючи культурні інтереси Китаю. У зв'язку з цим, під час перекладу таких топонімів необхідно враховувати не лише їх семантику та фонетику, але й культурний контекст, щоб забезпечити точність та уникнути потенційних непорозумінь, адже кожен топонім має свій унікальний набір культурних і соціальних асоціацій.

Тому китайські топоніми, з однієї сторони, відображають глибину китайської культури, з іншої – є важливими маркерами у міжнародних відносинах, особливо в економіці та дипломатії. Переклад китайських топонімів, таким чином, є складним процесом, що вимагає глибокого розуміння культурних, соціальних та історичних реалій Китаю, аби правильно передати їх значення і зберегти зв'язок з культурною спадщиною країни.

РОЗДІЛ III.

ПЕРЕКЛАД УРБАНІСТИЧНИХ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ: МІСТА ТА РАЙОНИ

3.1. Особливості перекладу китайських назв урбаністичних об'єктів

Переклад китайських урбаністичних географічних назв, в особливості районів та міст, є важливим фактором культурної та мовної адаптації. Китайські топоніми мають свої особливості, які також впливають на їх переклад. Це обумовлено не лише географічними, а й лінгвістичними, історичними та культурними аспектами. Так як китайська мова за основу використовує ієрогліфи та має специфічну граматичну структуру, переклад географічних назв вимагає враховувати лексичні та фонетичні чинники.

У цьому розділі буде проаналізовано основні особливості перекладу китайських урбаністичних об'єктів.

Важливою деталлю при класифікації китайських топонімів є розподіл території за об'єктами 河 [hé] - річка / 湖 [hú] – озеро / 山 [shān] – гора , а також за сторонами світу 北 [běi] – 南 [nán] - північ – південь, / 东 [dōng] – 西 [xī] - схід – захід.

Наприклад,

- Хебей (河北) складається з двох частин «Хе» (河) — "річка", і «бей» (北) — "північ". В такому випадку, застосовується метод калькування, що перекладається, як “північ від річки” та передає географічне розташування провінції на північ від річки Хуанхе (Жовта річка).

- Дунтінху (洞庭湖), що складається з двох частин “ dòngtíng ” (洞庭), де “ 洞 ” (dòng) — “ печера ”, а “ 庭 ” (tíng) — “ дворик ” та “ 湖 ” (hú) — “ озеро ”. В даному випадку метод калькування є основним для перекладу

і значення цієї назви буде “озеро в печері”, що дає змогу перекласти цей топонім, зберігаючи географічну специфіку та буквальне значення.

- Шаньдун (山东) складається з двох частин “山” (shān) — “гора” та “东” (dōng) — “схід”. При перекладі цієї назви використовують транскрипцію в поєднанні з семантичним перекладом. Назва провінції вказує на розташування цієї області на сході Китаю, де є кілька гірських хребтів. При точному перекладі можна інтерпретувати як “гора на сході”.

- Пекін (北京), що в буквальному перекладі означає “північна столиця”, де “北” (běi) — “північ” та “京” (jīng) — “столиця”. В цьому варіанті метод транскрипції є найбільш вдалим, оскільки передає максимально наближене звучання до оригіналу.

У сучасному Китаї багато населених пунктів та міст уточнюють своє адміністративне віднесення за допомогою компонента 州 (zhōu), що в перекладі має значення “область”, “штат”. Даний топоформант активно використовується не лише для передачі адміністративних одиниць в Китаї, а також і в інших країнах.

- Провінція Гуандун “广东州” (guǎng dōng zhōu) — найдоцільніше буде використати комбінацію транскрипції та лексичного перекладу. Для компонента 州 (zhōu) застосовується лексичний переклад та зберігається транскрипція Гуандун для географічної частини назви.

- Ханчжоу “杭州” (hángzhōu). В даному прикладі краще використати метод транскрипції. Цей метод є найбільш поширеним для назв географічних об'єктів у міжнародному контексті, оскільки зберігає фонетичну точність і дозволяє зберегти правильне звучання назви в оригіналі.

- Фучжоу “福州” (fúzhōu) в точному перекладі означає “область щастя”. При перекладі на українську мову застосовується метод транскрипції для передачі максимально наближеного звучання китайської назви.

3.2. Міжнародний контекст та адаптація китайських назв урбаністичних об'єктів для глобального використання

У сучасному світі китайські географічні назви стають дедалі популярніші для використання, особливо у міжнародному просторі – у туристичних, дипломатичних питаннях, в медіа, наукових публікаціях. Тому важливим є точно та правильно перекласти дані назви для іншомовного користувача.

У даному розділі буде представлено аналіз перекладу найбільш відомих китайських урбаністичних назв з поясненням їх використання в міжнародному контексті.

- Тяньцзінь “天津” (tiānjīn), де “天” (tiān) — небо, “津” (jīn) — переправа. В точному перекладі ця назва означає “небесна переправа”, що може вказувати на стратегічне розташування міста як торгового порту, що здійснює переправу по воді. У міжнародному контексті дана назва перекладеться методом транскрипції і писатиметься латинською транскрипцією Tianjin.

- Чунцін “重庆” (chóngqìng), де “重” (chóng) — подвоєнний, “庆” (qìng) — святкування. В буквальному перекладі назва міста інтерпретується як “подвійне святкування”. В міжнародному контексті найчастіше застосовується латинізована форма Chongqing, відповідно здійснюється, завдяки методу транскрипції.

- Сіань “西安” (xī'ān), де “西” (xī) — захід, “安” (ān) — мир, спокій. Назва даного міста може перекладатись як “спокій на заході”. Такий переклад вказує на розташування міста на заході Китаю та символізує стабільну ситуацію на території міста. У міжнародному контексті передається через латинізацію відповідно до системи пін'їнь, щоб зберегти звучання та автентичність і тому матиме даний вигляд Xi'an.

- Нанкін “南京” (nánjīng), що дослівно перекладається як “Південна столиця”, оскільки це місто було столицею протягом різних китайських династій. Назва передається за допомогою транскрипції, через піньїнь і в міжнародному контексті виглядатиме наступним чином Nanjing. Проте в українському перекладі використовується стара система латинізації Wade-Giles, де звук jīng передавався як k, маємо Нанкін. Даний переклад був зроблений за допомогою методу адаптації. Така форма збереглась і використовується й досі, адже має більш природне звучання для української мови.

- Ухань “武汉” (wǔhàn), складається з “武” (wǔ) — військовий та “汉” (hàn) — хань. Назва перекладається як “військове місто хань”. Місто виникло завдяки злиттю Учан та Ханькоу. У міжнародному контексті назва передається через транскрипцію Wuhan, що є стандартом у піньїнь. В українській мові вживається форма Ухань, що є історичною адаптацією піньїнь за допомогою кирилиці. Така форма зберігає звучання китайської назви, але адаптується до вимови українською мовою, де кінцеве ь позначає м’якість звука h.

- Харбін “哈尔滨” (hā'ěrbīn) — “哈” (hā'ěr) є транскрипцією звуку або назвами місцевих топонімів, “滨” (bīn) означає “берег”, тому назву можна інтерпретувати як “берег Хар”, що є історичним відображенням географічних особливостей міста, яке розташоване на річці Сунгарі. У міжнародному контексті використовують Harbin або Hā'ěrbīn, в українській мові застосовується адаптована транскрипція, яка відповідає стандартам української вимови та зберігає оригінальне звучання.

Висновки до третього розділу

Переклад китайських урбаністичних географічних назв є доволі багатоаспектним та складним процесом, який вимагає врахування не лише лінгвістичних, а й культурних та історичних особливостей. У ході аналізу було виявлено кілька ключових підходів до перекладу китайських топонімів, а саме транскрипція, калькування, адаптація та експлікація. Кожен з цих методів займає своє місце у перекладознавстві та застосовується в залежності від визначеного топоніма та цілі перекладу.

Зокрема:

- Калькування зазвичай застосовується у випадках, коли назви міст або регіонів мають виразне географічне чи символічне значення, як, наприклад, Хебей («північ від річки») або Шаньдун («гора на сході»).
- Транскрипція є найбільш поширеним методом у міжнародній практиці, зокрема в межах системи пін'їнь, оскільки дозволяє зберегти автентичне звучання назв — як-от у випадках Tianjin, Chongqing або Hangzhou.
- Експлікація допомагає передати смислове наповнення топонімів (наприклад, «небесна переправа» для Tianjin), однак у наукових та офіційних джерелах використовується рідше.
- Адаптація застосовується тоді, коли в мові перекладу вже закріпилися історичні або традиційні форми, які мають культурне значення — як, скажімо, Нанкін замість сучасного варіанту Nanjing.

Також було встановлено, що в міжнародному контексті зазвичай застосовується латинізація через пін'їнь, забезпечуючи зрозумілість глобального масштабу. В українській практиці перекладу простежується

поєднання усталених історичних назв із сучасними принципами транскрипції, що дає змогу одночасно зберегти оригінальну автентичність топонімів і забезпечити їх зрозумілість для україномовної аудиторії.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було з'ясовано, що китайські урбаністичні географічні назви становлять собою важливі лінгвокультурні одиниці, які вимагають комплексного підходу під час процесу їхнього перекладу. Характерною рисою даних топонімів є двоскладова або трискладова структура, в якій один з компонентів позначає адміністративну належність або географічне положення, а інший компонент – історичну, символічну або просторову ознаку. Дана модель демонструє багаторівневий смисловий зміст топоніма, який має бути збережений при перекладі, щоб досягнути адекватне сприйняття.

Проаналізовано основні методи перекладу китайських топонімів: адаптацію, транскрипцію та калькування. З'ясовано, що транскрипція є найбільш вживаним методом у випадку міжнародно усталених назв (наприклад, Beijing, Shanghai), калькування буде влучним в тому випадку, коли в географічній назві є значущий семантичний компонент (як-от у назві Хебей — "північ від річки"), а адаптація слугує при передачі традиційно закріплених в українській мові форм (наприклад, Нанкін замість Нандзінь).

Здійснений аналіз сучасного стану перекладу показав, що в україномовному просторі все ще активно використовуються історично усталені форми китайських топонімів, які не відповідають офіційній системі пін'їнь. Ця розбіжність між міжнародними стандартами транслітерації та українською традицією створює виклики у сфері офіційної та академічної комунікації, зокрема в ЗМІ, освіті та наукових публікаціях.

Окрему увагу було приділено саме проблемі труднощів при перекладі, які виникають по причині розбіжностей у фонетиці, культурних контекстах між китайською та українською мовами, а також у письмі. Виявлено, що ефективним способом подолання таких труднощів є поєднання різних методів перекладу (наприклад, найбільш популярним виявився поєднання

транскрипції з елементами адаптації), врахування мовної свідомості, використання контекстуального аналізу.

Таким чином, переклад китайських урбаністичних назв варто розглядати не лише як мовну, а й соціолінгвістичну, культурну та семіотичну проблеми. Щоб досягнути баланс між точністю та функціональністю переданих назв потрібно врахувати не тільки структуру в оригінальній версії, а й реалії цільового мовного простору.

Перспективним напрямом подальших досліджень може бути аналіз сприйняття адаптованих китайських топонімів різними аудиторіями, а також на розробці узгоджених стандартів їх передачі в медіа, офіційних документах та навчальних матеріалах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chen, L. (2018). Translation and Cultural Identity. Shanghai: Fudan University Press.
2. Li, J. (2015). Toponymy and Identity in Modern China. Shanghai: Shanghai University Press.
3. Li, J. (2017). Cultural and Linguistic Aspects of Chinese Geographical Names. Beijing: China Social Sciences Press.
4. Tent, J, Blair, D. (2009). Motivation for Naming: A Toponymic Typology. Technical Papers. Sydney: Linguistics Department.
5. Zhang, L. (2014). Translating and Adapting Chinese Geographical Names. Shanghai: East China Normal University Press.
6. Гусар М. М. «Транслітерація та транскрипція географічних назв». — Харків: Фоліо, 2015.
7. Карпенко, О. (2010). Когнітивна ономастика. Посібник. Фенікс.
8. Кенан, С. Л. (2005). Міфологія і топонімія: Взаємозв'язок у культурному контексті. Київ: Наукова думка.
9. Костюк І. В. Культурні конотації у перекладі географічних назв: лінгвокультурологічний підхід. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2019. – Вип. 73. – С. 58–63.
10. Лабінська, Г. (2016). Топоніміка: Навч. посібник. ЛНУ імені Івана Франка.
11. Леві, В. Ю. (2015). Теорія та практика перекладу в контексті лінгвокультурології. Харків: ХНУ.
12. Логвиненко О. В. "Переклад географічних назв: теорія та практика". — Київ: Наукова думка, 2018.
13. Мельничук, І. (2008). Топоніміка: Загальна і Локальна Географія. Тернопіль: Підручники і посібники
14. Мельничук, О. І. (2017). Теорія та практика перекладу географічних назв. Київ: Наукова думка.

15. Паращенко, А. М. (2018). *Топонімія та культура: методи і підходи*. Львів: Світ.
16. Петров, Ю. В. (2010). Релігійні уявлення і топонімія: Теорія та практика. Харків: Видавничий центр "Освіта".
17. Солодуб, М. Л., & Шевчук, В. М. (2018). Лексико-семантичний підхід до перекладу географічних назв. Київ: Наукова думка.
18. Хе Дж. Топонімія та культурна ідентичність у сучасному Китаї. – Пекін: Foreign Language Teaching and Research Press, 2019. – 150 с.
19. Шевчук, В. М. (2015). *Лінгвокультурологія*. Харків: Фоліо.
20. Шотова-Ніколенко, Г. (2019). Проблематика вивчення власних назв у літературній ономастиці: автор і його твір. Львів: Вісник Львівського університету